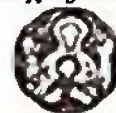

Έργο Life-Nature
03 NAT/GR/000093

Δικαιούχος του έργου

Ιερά Κοινότητα
Αγίου Όρους

Συνεργαζόμενος φορέας

ΜΟΥΣΕΙΟ ΓΟΥΛΑΝΑΡΗ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΙΟΤΟΠΩΝ - ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ

Θεσσαλονίκη 2006

Ανόρθωση

των πρεμνοφυών δασών

Δρυός & Αριάς

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Η παρούσα έκθεση υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του έργου Life-Nature 03/NAT/GR/000093 το οποίο έχει τίτλο "Ανόρθωση των πρεμνοφυών δασών με *Quercus frainetto* (9280) και *Quercus ilex* (9340) σε υψηλά δάση" και χρηματοδοτείται από τη ΓΔ Περιβάλλον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, την Ιερά Κοινότητα του Αγίου Όρους και το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων -Υγροτόπων.

Ταυτότητα έργου

	Life-Nature 03/NAT/GR/000093
Έργο:	"Ανόρθωση των πρεμνοφυών δασών με <i>Quercus frainetto</i> (9280) και <i>Quercus ilex</i> (9340) σε υψηλά δάση" www.athos-life.gr
Διάρκεια:	10/2004 - 12/2006
Προϋπολογισμός:	1,942,100 €
Χρηματοδότηση	ΕΕ:971.050 € (50%) Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων: 388.420 € (20%) Ιερά Κοινότητα Αγίου Όρους: 572.920 € (29,5%) Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων: 9.710 € (0,5%)
Δικαιούχος του έργου:	Ιερά Κοινότητα Αγίου Όρους , Καρυές Αγίου Όρους 63086. Επικοινωνία: Πατέρας Γρηγόριος Γρηγοριάτης +30 23770 23710, +30 23770 23359, ik@mount-athos.gr , admin@athos-life.gr
Υπεύθυνος έργου:	Πατέρας Γρηγόριος Γρηγοριάτης, Ιερά Μονή Οσίου Γρηγορίου, Άγιο Όρος +30 23770 23359
Εταίρος έργου:	Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων (www.ekby.gr), υπεύθυνος έργου: Πέτρος Κακούρος +30 2310 473320 (petros@ekby.gr).

1. Το φυσικό περιβάλλον του Αγίου Όρους

Η μεγάλη ποικιλία γεωλογικών σχηματισμών και πετρωμάτων, το πολυσχιδές της γεωμορφολογικής διαμόρφωσης του εδάφους, το μεγάλο σχετικά υπερθαλάσσιο ύψος του Άθω, ο οποίος ανορθώνεται απότομα από την επιφάνεια της θάλασσας στα 2033 m, σε συνδυασμό με τη μεγάλη ποικιλία κλιματικών τύπων, την απομόνωση της περιοχής και την έλλειψη βόσκησης, δημιουργούν ένα πολυποίκιλο μωσαϊκό τύπων βλάστησης που ξεκινούν από τους καθαρά μεσογειακούς και φθάνουν μέχρι τους υποαλπικούς, με μοναδική δαμιλότητα και πληρότητα, καθώς και μεγάλη ποικιλία ειδών φυτών και ζώων. Τα τοπία που δημιουργούνται από τον συνδυασμό της βλάστησης και της μορφολογίας του εδάφους είναι σπάνιας ομορφιάς και ποικιλίας. Συναντώνται από τα πιο “ήμερα” της παραθαλάσσιας ζώνης μέχρι τα πιο “άγρια” τοπία των φαραγγιών, των λιθώνων και των απόκρημνων βράχων. Μεγάλος είναι επίσης και ο αριθμός των ενδημικών ειδών. Όλα αυτά συνιστούν αυτό που λέγεται “μαγεία του Όρους”, που πρέπει να διατηρηθεί ανέπαφη. Το φυσικό περιβάλλον του Αγίου Όρους αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της όλης πολιτιστικής κληρονομιάς του και πρέπει να προστατευθεί και να διαφυλαχθεί ως “κόρηνη οφθαλμού”.

2. Τα δάση δρυός και αριάς του Αγίου Όρους

Τα δάση δρυός καταλαμβάνουν 10.140 στρέμματα (1014 ha) περίπου, απαντούν από υψόμετρο 100 έως 1400 και το μεγαλύτερο μέρος τους εντοπίζεται στο νότιο-νοτιοδυτικό τμήμα της χερσονήσου. Η περιοχή με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση είναι αυτή των υψηλότερων θέσεων των δασών των Ιερών Μονών Μεγίστης Λαύρας, Σίμωνος Πέτρας και Οσίου Γρηγορίου. Στην περιοχή της Ιεράς Μονής Οσίου Γρηγορίου απαντούν ώριμες αμιγείς συστάδες δρυός στη θέση “Πηγάδι” και στην περιοχή της “Πλαγάρας” ενώ στην περιοχή της Ιεράς Μονής Μεγίστης Λαύρας αμιγείς και μεικτές συστάδες με ελάτη και οξιά απαντούν στις περιοχές Σκήτης Αγίας Άννας, Κρύων Νερών και Κερασιάς. Οι συστάδες αυτές παρουσιάζουν εξαιρετικό οικολογικό ενδιαφέρον λόγω της πολύ μεγάλης ηλικίας τους και της απουσίας επεμβάσεων για πάνω από 100 έτη.

Τα δάση αριάς στην περιοχή του Αγίου Όρους καταλαμβάνουν έκταση μεγαλύτερη από 56.000 στρέμματα (5.600 ha). Το μεγαλύτερο μέρος τους απαντά στο ανατολικό τμήμα της χερσονήσου. Εμφανίζονται από υψόμετρο 0 έως 1100 και από το νοτιότερο έως το βορειότερο άκρο της χερσονήσου. Το κυριότερο γνώρισμα των δασών αριάς ιδιαίτερα στην ανατολική πλευρά είναι η μεγάλη πυκνότητα του υπορόφου σε αναρριχώμενα φυτά με κυριότερο τον αρκουδόβατο (*Smilax aspera*) την κληματσίδα (*Clematis vitalba*) κ.ά. και η απουσία σε πολλές περιπτώσεις του υπόροφου ως συνέπεια της έντονης σκίασης και του ανταγωνισμού των αναρριχητικών ειδών. Στα δάση της αριάς εμφανίζονται επίσης η δάφνη (*Laurus nobilis*), ο φράξος (*Fraxinus ornus*), η κουτσουπιά (*Cercis siliquastrum*) κ.ά. είδη της ζώνης των αειφύλλων πλατύφυλλων.

Η πλειονότητα των δασών δρυός και αριάς του Αγίου Όρους διατηρεί υψηλή αντιπροσωπευτικότητα σε ότι αφορά τη σύνθεση σε είδη φυτών. Ωστόσο η δομή των δασών έχει υποβαθμισθεί λόγω της πρεμνοφυούς τους διαχείρισης. Τα κυριότερα γνωρίσματα τους είναι η απουσία ατόμων μεγάλης ηλικίας, η μεγάλη πυκνότητα κορμών και η συσσώρευση μη αποσυντιθέμενης βιομάζας στο έδαφος. Η πρεμνοφυής διαχείριση που επικρατεί μακροπρόθεσμα αυξάνει τους κινδύνους υποβάθμισης του εδάφους, με επιπτώσεις τόσο στην παραγωγικότητα των δασών όσο και στη χλωριδική τους σύνθεση. Θα πρέπει ωστόσο να επισημανθεί ότι κατά θέσεις διατηρούνται ακόμα αρχέγονες συστάδες των δασών αυτών και πως μεγάλο ποσοστό των εκτάσεων αυτών έχουν ήδη τεθεί εκτός διαχείρισης.

Δάσος αριάς στο Άγιο Όρος

Δάσος δρυός

Πλατύφυλλη δρυς, *Quercus frainetto* Ten.

Πρόκειται για φυλλοβόλο είδος δρυός ύψους έως 35 m. Δημιουργεί εκτεταμένα αμιγή ή μικτά δάση τα οποία καταλαμβάνουν σχεδόν το 1/3 της συνολικής έκτασης των δασών μας και το 80% της έκτασης των φυλλοβόλων δρυοδασών. Εμφανίζεται σε όλη την ημιορεινή περιοχή της ηπειρωτικής χώρας από την Πελοπόννησο έως τη Β. Ελλάδα.

Η πλατύφυλλη δρυς *Quercus frainetto* είναι το πολυτιμότερο και σημαντικότερο είδος δρυός της χώρας μας τόσο για την έκταση που καταλαμβάνουν τα δάση της όσο και για το πολύτιμο ξύλο της τόσο ως καυσόξυλο όσο και ως τεχνικό και επιπλοποιίας.

Αριά, *Quercus ilex* L.

Αειθαλές δένδρο, ύψους έως 15-20 m που απαντά στην ψυχρότερη και υγρότερη ευμεσογειακή ζώνη. Απαντά σε όλη την παραθαλάσσια περιοχή της Δ. Ελλάδος και της Δ. Κρήτης στην υψηλότερη ζώνη των αείφυλλων πλατύφυλλων στην Αν. Πελοπόννησο και την Αν. Στερεά Ελλάδα, στις ανατολικές πλαγιές του Πηλίου, του Μαυροβουνίου, της Όσσας, του κάτω Ολύμπου, του Ολύμπου, στα Πιέρια, στη Ν. και Αν. Χαλκιδική, στο Άγιο Όρος και τα παράλια της Μακεδονίας και Θράκης και σποραδικά, κατά θέσεις, στα νησιά του Β. και ΒΑ. Αιγαίου.

Τα άλλοτε μεγαλειώδη πυκνά δάση της αριάς σε μείξη πάντοτε με άλλα αείφυλλα ή και φυλλοβόλα είδη είτε εκχερσώθηκαν για την απόκτηση γεωργικής γης, για τη δημιουργία ή επέκταση οικισμών, για τη δημιουργία υποδομών κ.λπ. είτε υποβαθμίσθηκαν και μετατράπηκαν σε πρεμνοφυή δάση, κλειστούς ή αραιούς θαμνώνες, garrigue ή φρύγανα.

Χνοώδης δρυς (*Quercus pubescens* Willal)

Φυλλοβόλο είδος δρυός ύψους μέχρι 25 m συνήθως της κατώτερης ζώνης των φυλλοβόλων δρυών, εμφανιζόμενο σε όλη την Ελλάδα συχνά στην υψηλότερη ζώνη των αείφυλλων, στους θαμνώνες των φυλλοβόλων πλατύφυλλων, σε μίξη με την πλατύφυλλη δρυ, σπανιότερα σε αμιγείς συστάδες καθώς και με τη μορφή μεμονωμένων ατόμων μεγάλων διαστάσεων στα κράσπεδα δρόμων και σε χωράφια σε υψόμετρα από 200-1200.

Η χνοώδης δρυς σχημάτιζε παλαιότερα εκτεταμένα δάση με υπόροφο από πρίνο ή γαύρο (*Carpinus duinensis*), τα οποία συνέβαλαν σημαντικά στην οικονομία των υποορεινών περιοχών. Οι αλόγιστες υλοτομίες σε συνδυασμό με την υπερβόσκηση, οδήγησαν στην υποβάθμιση και εξαφάνιση των αρχικών δασών. Σήμερα συναντάμε τη χνοώδη δρυ ως λείψανα στα υπό ανόρθωση οικοσυστήματα του πουργαριού, του γαύρου, στην υψηλότερη – ψυχρότερη ζώνη των αείφυλλων πλατύφυλλων και ιδιαίτερα στον οικότονο μεταξύ αείφυλλων και φυλλοβόλων πλατύφυλλων ή σε ομάδες, λόγχες και συστάδες σε ασβεστολιθικά πετρώματα, ράχες και νότιες πλαγιές στην κατώτερη περιοχή της ζώνης των φυλλοβόλων δρυών.

Απόδισκη δρυς (*Quercus petraea* subsp. *medwediewii* A. Camus.)

Η *Quercus petraea* subsp. *medwediewii* ξεπερνά σε ύψος τα 30 m και έχει ευθυτενή κορμό. Είναι είδος της Βαλκανικής, της Ανατολίας, της Καυκασίας και του Β. Ιράν. Διαφέρει από την τυπική *Q. petraea* στα φύλλα, στα κύπελλα και στο χρώμα του ξύλου, το εγκάρδιο του οποίου εμφανίζεται χρωματισμένο καστανό μέχρι σοκολατί.

Παρά τη σποραδική της εμφάνιση κυρίως στη νότια και βόρεια Πίνδο, στη Β. Ελλάδα, στη Θράκη, στη ΒΑ Χαλκιδική, το Πήλιο, Μαυροβούνι, Όσσα, Κ. Όλυμπο, Πιέρια, Βέρμιο είναι το δεύτερο σε οικονομική σημασία είδος φυλλοβόλου δρυός της Ελλάδας καθώς μπορεί να δώσει τεχνική ξυλεία υψηλής αξίας. Τα δάση της εμφανίζουν μικρότερη βιοποικιλότητα από εκείνα της πλατύφυλλης δρυός.

3. Μοναχισμός και φυσικό περιβάλλον στο Άγιο Όρος

Η μοναστική ζωή εμφανίστηκε αρκετά νωρίς στη Χερσόνησο του Άθω αλλά ξεκίνησε τυπικά με την ίδρυση της Ιεράς Μονής Μεγίστης Λαύρας το 963 μ.Χ. Από τότε ολόκληρη η περιοχή αφιερώθηκε στην Ορθόδοξη Χριστιανική Πίστη, ονομάστηκε Άγιο Όρος και με την υπερχλιετή ιστορία του έγινε η Κιβωτός της Ορθοδοξίας και ένα από τα σημαντικότερα μοναστικά κέντρα του κόσμου. Στο Άγιο Όρος υπάρχουν 20 Ιερές Μονές και η μοναστική κοινότητα συγκροτεί την αυτοδιοικούμενη περιοχή του Αγίου Όρους.

Ο ορθόδοξος μοναχισμός χαρακτηρίζεται από εγκράτεια, προσεκτική χρήση των προϊόντων της φύσης και από στοργική μέριμνα για τη διατήρηση της φυσικής ισορροπίας και της αρμονίας. Κριτήριο της χρήσης της φύσης είναι να υπάρχει συμμετρία μεταξύ των αναγκών και της χρήσης των αγαθών και του χώρου, να διατηρείται ειρήνη και τα όρια της μοναστικής ζωής να εξυπηρετούν την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Προς τούτο, εκτός από τη καθημερινή πρακτική υπάρχουν και θεσπισμένοι κανόνες από την εποχή κιόλας του Τυπικού του Αγίου Αθανασίου του Αθωνίτου για την αποτροπή κάθε ενέργειας και χρήσης των φυσικών πόρων που θα διατάρασσε την αρμονία της φύσης.

Η διαχείριση των δασών δεν μπορούσε να αποτελεί εξαίρεση. Ήδη από το Τυπικό του Ιωάννη Τσιμισκή (972 μ.Χ.) υπάρχει αυστηρός περιορισμός στην εμπορία προϊόντων του δάσους, ενώ στο Β' Τυπικό του Κωνσταντίνου Θ' του Μονομάχου υπάρχουν Τύποι που επιτρέπουν την υλοτομία και την παραγωγή προϊόντων ξύλου μόνο για τις ανάγκες των Ιερών Μονών. Είναι ακριβώς αυτή η αντιμετώπιση της φύσης που επέτρεψε τη διατήρηση των μοναδικών δασών του Αγίου Όρους.

Στη σημερινή εποχή –και παρά τις μεγάλες ανάγκες των Ιερών Μονών– οι μοναχοί ακολουθώντας την αγιορείτικη παράδοση της "τάξεως" και της "οικονομίας" δηλαδή της σώφρονος διαχείρισης φροντίζουν με ιδιαίτερη αγάπη το φυσικό περιβάλλον και ειδικότερα τα δάση για τη διαχείριση των οποίων αξιοποιούν τόσο την ανεκτίμητη πείρα των παλαιότερων αλλά και την επιστημονική γνώση.

Στο πλαίσιο αυτό η Ιερά Κοινότητα είδε με ικανοποίηση το ενδιαφέρον της Ελληνικής Κυβέρνησης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ένταξη της χερσονήσου του Άθω στο Δίκτυο Natura 2000 αν και προκάλεσε έκπληξη η μη ένταξη μέρους του βόρειου τμήματός της κάτι που θα πρέπει να αντιμετωπισθεί σύντομα.

4. Σκοπός του έργου Life-Φύση

Το έργο LIFE-Φύση "Ανόρθωση των πρεμνοφυών δασών των τύπων οικοτόπων Δάση με *Quercus frainetto* και Δάση με *Quercus ilex* σε υψηλά δάση" υλοποιήθηκε από την Ιερά Κοινότητα του Αγίου Όρους (δικαιούχος του έργου) και το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων (εταίρος του έργου). Το έργο διήρκεσε από 2003 έως το 2006 και ο προϋπολογισμός του ήταν 1.942.100 €. Κύριος σκοπός του έργου ήταν η έναρξη της ανόρθωσης των πρεμνοφυών δασών αριάς και δρυός σε υψηλά σπερμοφυή. Τα δάση αριάς συγκροτούν τον τύπο οικοτόπου "Δάση με *Quercus ilex*" (κωδ. παραρτήματος I της Οδηγίας

92/43/ΕΟΚ: 9340). Τα δάση δρυός περιλαμβάνονται στον τύπο οικοτόπου "Δάση με *Quercus frainetto*" (κωδ. παραρτήματος Ι της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ: 9280).

Για την επίτευξη της ανόρθωσης των πρεμνοφυών δασών δρυός και αριάς επιλέχθηκε η μέθοδος των αναγωγικών καλλιεργητικών υλοτομιών οι οποίες, κατά την τριετή εφαρμογή του έργου θα διενεργηθούν σε έκταση 500 εκταρίων.

5. Οι δράσεις του έργου

Το έργο περιελάμβανε δράσεις προετοιμασίας, διαχείρισης και πληροφόρησης. Οι κυριότερη δράση του έργου αφορούσε την εφαρμογή αναγωγικών καλλιεργητικών υλοτομιών.

Ειδικότερα, η ανόρθωση των δασικών οικοσυστημάτων των δασών δρυός και αριάς στο Άγιο Όρος επιλέχθηκε να γίνει με τη φυσική μέθοδο των καλλιεργητικών επεμβάσεων με αναγωγικές υλοτομίες (αραιώσεις) που δεν διαφέρουν στον τρόπο εφαρμογής τους και τη φιλοσοφία τους από τις εξευγενιστικές αραιώσεις, δηλαδή τις αραιώσεις που γίνονται στην καλλιέργεια ενός σπερμοφυούς δάσους. Ο βασικός κανόνας των αναγωγικών αραιώσεων είναι η επιλογή και ευνόηση των καλύτερων ατόμων (θετική επιλογή). Στις αραιώσεις αυτές αναζητούνται τα καλύτερα από τα καλά άτομα τα οποία και ευνοούνται στη συνέχεια της εξέλιξής τους με την υλοτομία του κάθε φορά οξύτερου ανταγωνιστή τους ανεξάρτητα αν αυτός είναι καλλίμορφος ή κακόμορφος.

Οι αραιώσεις αποσκοπούν στη μετατροπή της διαχειριστικής μορφής από πρεμνοφυή σε σπερμοφυή. Μετά από μερικές επαναλήψεις των αναγωγικών αραιώσεων οι συστάδες, παρά την πρεμνοφυή προέλευσή τους, παίρνουν τη μορφή σπερμοφυούς ή υψηλού δάσους.

Οι αναγωγικές υλοτομίες διενεργήθηκαν σε έκταση 5.000 στρεμμάτων (500 ha) τα οποία κατανεμήθηκαν αναλογικά μεταξύ των Ιερών Μονών και των δασών δρυός και αριάς.

Για την προετοιμασία των αναγωγικών καλλιεργητικών υλοτομιών εκπονήθηκε τεχνική μελέτη για την ανόρθωση των πρεμνοφυών δασών δρυός και αριάς και εφαρμόστηκε πρόγραμμα κατάρτισης των μοναχών που είναι υπεύθυνοι για τη διαχείριση των δασών των Ιερών Μονών και ενός αριθμού υλοτόμων ή υπερβολάβων συγκομιστικών εργασιών σχετικά με τον τρόπο επιλογής των δέντρων που υλοτομούνται κατά τις αναγωγικές υλοτομίες των δασών δρυός και αριάς.

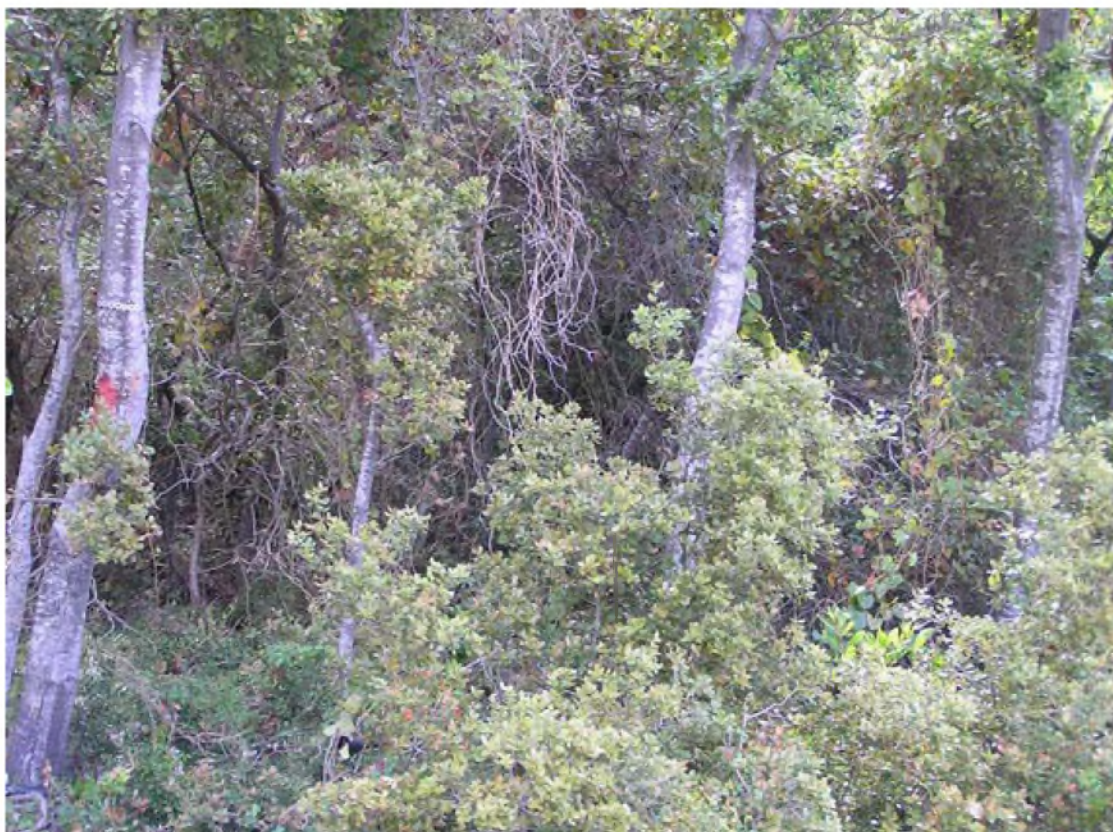
Οι δράσεις διαχείρισης συμπληρώθηκαν με την εγκατάσταση συστήματος παρακολούθησης των τμημάτων που τέθηκαν σε αναγωγή με την εγκατάσταση 45 επιφανειών οι οποίες είναι χωρισμένες σε δυο τμήματα, ένα τμήμα στο οποίο έχει γίνει αραιώση και ένα που δεν έγινε καμία επέμβαση (μάρτυρας). Σε κάθε επιφάνεια, και από τα δυο τμήματα, συλλέχθηκαν δεδομένα που θα επιτρέψουν την αξιολόγηση των αναγωγικών αραιώσεων μέσω της σύγκρισης των τμημάτων που έχουν αραιωθεί και αυτών που δεν έχουν.

Εργασίες υπαίθρου για τη συλλογή δεδομένων

Στιγμιότυπο από την κατάρτιση των δασεργατών και των μοναχών

Όψη συστάδας αριάς πριν ...

...και μετά τις επεμβάσεις

Τέλος το έργο περιελάμβανε και δράσεις πληροφόρησης που ήταν:

- η έκδοση ενός τρίπτυχου ενημερωτικού εντύπου,
- η παραγωγή της παρούσας συνοπτικής έκθεσης και της τελικής τεχνικής έκθεσης του έργου,
- η ανάπτυξη ιστοσελίδας (www.athos-life.gr)
- η δημιουργία ταινίας,
- η εκπόνηση τεχνικού οδηγού αποκατάστασης και
- η διοργάνωση μιας τελικής συνάντησης για την παρουσίαση των αποτελεσμάτων του έργου η οποία έγινε στις 28/9/2006 στην Ουρανούπολη Χαλκιδικής.

Ο τεχνικός οδηγός αποκατάστασης είναι μια επιστημονική έκδοση για την ανόρθωση των δασών αριάς και δρυός. Σκοπός του είναι η προώθηση της εφαρμογής της μεθόδου της αναγωγής μέσω καλλιεργητικών υλοτομιών στην Ελλάδα αλλά και στην υπόλοιπη Μεσόγειο ως μιας μεθόδου απολύτως προσαρμοσμένη στις αρχές της αειφόρου δασοπονίας και στις ειδικές απαιτήσεις προστασίας της βιοποικιλότητας στα δάση ταυτόχρονα με την παρουσίαση άλλων μεθόδων αναγωγής πρεμνοφυών δασών στη Μεσόγειο. Ο οδηγός εκτυπώθηκε στην ελληνική και στην αγγλική γλώσσα.

Από την Ιερά Κοινότητα και τις Ιερές Μονές στο έργο συμμετείχαν 15 Ιερές Μονές, από τις οποίες έλαβαν μέρος στην υλοποίησή του 25 μοναχοί και 80 υλοτόμοι καθώς και το διοικητικό προσωπικό του έργου. Από την πλευρά του ΕΚΒΥ έλαβαν μέρος στο έργο 20 άτομα, επιστημονικό και διοικητικό προσωπικό.

6. Αποτελέσματα

για τα δάση και το τοπίο του Αγίου Όρους...

Η ανόρθωσή τους σε υψηλά σπερμοφυή, στην κατάσταση δηλαδή που βρίσκονταν έως το τέλος του 19ου αιώνα, θα συμβάλλει στην επίτευξη μιας σχεδόν άριστης κατάστασης η οποία θα αποτελεί σημείο αναφοράς για τα δάση αυτά σε όλη τη Μεσόγειο. Θα πρέπει εδώ να τονισθεί ότι και μεταξύ των υπολοίπων δασών που περιλαμβάνονται στο υπό ίδρυση δίκτυο Natura 2000 ελάχιστοι τύποι είναι αυτοί που έχουν κάποιες περιοχές-πρότυπα άριστης κατάστασης διατήρησης.

Πέρα από τη σημασία των δασών αυτών για τη διατήρηση της φύσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η ανόρθωσή τους θα επαναφέρει την εικόνα των αρχέγονων θαλερών δασών της χερσονήσου και θα δημιουργήσει ένα τοπίο αντάξιο της πνευματικής και πολιτιστικής σημασίας των Ιερών Μονών του Αγίου Όρους. Ειδικότερα, θα βελτιωθεί η δομή των δασών και αναμένεται η αύξηση της βιοποικιλότητας, η μείωση του κινδύνου πυρκαγιών και η συνολική ανόρθωση του τοπίου.

Πυκνά αναρριχητικά φυτά που διευκολύνουν την "άνοδο" της φωτιάς στην κόμη των Όριο μεταξύ αραιωμένου και μη αραιωμένου τμήματος συστάδας αριάς. Οι διαφορά στη

δέντρων.

δομή είναι εμφανής.

...και για τη διατήρηση των δασών δρυός στη Μεσόγειο

Το έργο Life, εκτός από την ανόρθωση των δασών πλατύφυλλης δρυός και αριάς στην περιοχή του Αγίου Όρους, αποσκοπεί και στην προώθηση της ανόρθωσης των δασών όλων των ειδών της δρυός και ιδιαίτερα αυτών της αριάς με τη μέθοδο των αναγωγικών καλλιεργητικών υλοτομιών και σε άλλες περιοχές όπου απαντούν τα δάση αυτά σε όλη τη Μεσόγειο. Επισημαίνεται ότι στο έργο αυτό είναι η πρώτη φορά που χρησιμοποιούνται καλλιεργητικές υλοτομίες για την αναγωγή πρεμνοφυών δασών αριάς τα οποία ανήκουν στη ζώνη των αείφυλλων πλατύφυλλων.

Με την επιτυχή εφαρμογή της μεθόδου των αναγωγικών καλλιεργητικών υλοτομιών, αυτή θα προωθηθεί ως η καλύτερη μέθοδος ανόρθωσης των δασών αείφυλλων πλατύφυλλων σε αντικατάσταση της έως τώρα οικολογικά επιζήμιας και εξαιρετικά δαπανηρής μεθόδου της ανόρθωσης μέσω φυτεύσεων πεύκων και άλλων ξενικών προς τη τοπική χλωρίδα ειδών.

Η διάδοση και η προώθηση της εφαρμογής της μεθόδου αυτής εξασφαλίζεται με τις δράσεις πληροφόρησης που θα προσελκύσουν το ενδιαφέρον όχι μόνο των ελλήνων αλλά και ξένων οι οποίοι θα έχουν πρόσβαση σε μεγάλο μέρος του πληροφοριακού υλικού αφού αυτό θα παραχθεί και σε άλλες γλώσσες με κύρια αυτή των αγγλικών.

Ήδη με αφορμή το έργο Life έχει αναπτυχθεί ένας προβληματισμός σχετικά με την κοστολόγηση των εργασιών αναγωγής το οποίο γενικά είναι υψηλό και δεν μπορεί να καλυφθεί από τα παραγόμενα δασικά προϊόντα όπως άλλες δασικές εργασίες. Η κοστολόγηση των εργασιών είναι απαραίτητη για την επέκταση χρήσης της μεθόδου καθώς οι εκτάσεις που θα μπορούσε να εφαρμοσθεί ανέρχονται σε δεκάδες χιλιάδες στρέμματα.

Κατά την υλοποίηση του έργου αναδείχθηκε και το πρόβλημα της μερικής ένταξης του Αγίου Όρους στον Τόπο Κοινοτικής Σημασίας GR1270003 «Χερσόνησος Άθως». Η παράλειψη αυτή πρέπει να διορθωθεί το ταχύτερο δυνατό και η Ιερά Κοινότητα ήδη έχει αναλάβει σχετικές πρωτοβουλίες.

Η ένταξη και του υπολοίπου είναι δυνατή αφού και εκεί απαντούν τύποι οικοτόπων της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ και επειδή η μη ένταξη του βόρειου τμήματος εξαιρεί το μεγαλύτερο τμήμα των δασών της Ιεράς Μονής Χιλανδαρίου και δάση άλλων μετοχίων άλλων Ιερών Μονών. Η ενσωμάτωση και του υπόλοιπου των δασών αυτών θα βελτιώσει σημαντικά την ολοκληρωμένη διαχείριση του αγιορείτικου τοπίου.

